

FRITS BOTERMAN

Historicus Frits Boterman nam in 2013 afscheid als hoogleraar moderne geschiedenis van Duitsland na 1750 aan de Universiteit van Amsterdam. Vorig jaar verscheen zijn magnum opus *Cultuur als macht*.

Ben Vriesema is
hoofdredacteur van
Kleio.

WELK NUT HEEFT GESCHIEDENIS VOLGENS U?

Geschiedenis gaat om de reconstructie van historische feiten – ‘wie es eigentlich gewesen ist’ in de woorden van de Duitse historicus Leopold von Ranke – en tegelijkertijd om de constructie van het verleden om de historische gebeurtenissen in een zinvolle context te plaatsen. Het nut is, om met de Nederlandse historicus Jan Romein te spreken, ‘lijnen en patronen’ in de geschiedenis te ontdekken om uiteindelijk zoveel mogelijk de waarheid te achterhalen en mythes te ontzenuwen.

WELKE HISTORISCHE PERIODE SPREEKT U HET MEEST AAN?

De periode van de Weimarrepubliek: Duitsland tussen 1918-1933, omdat deze periode niet alleen politiek en ideologisch bijzonder interessant is – de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog, het vraagstuk van democratie en dictatuur, de opkomst van Adolf Hitler en zijn NSDAP, de economische crisis et cetera – maar ook vanwege de bloei van de cultuur, zowel de hoge als de lage: van het Bauhaus tot Josephine Baker. Dit culturele aspect is in Duitsland van groot belang, ook om de politieke ontwikkelingen te begrijpen. In mijn boek *Cultuur als macht* heb ik geprobeerd dit uit te leggen.

WELKE HISTORISCHE FILM HEEFT DE MEESTE INDRUK OP U GEMAAKT?

Die Weisse Rose, over een Duitse verzetsgroep van studenten in München, in het bijzonder Sophie en Hans Scholl die zich begin 1943 met pamfletten verzetten tegen het naziregime en vervolgens ter dood werden veroordeeld. Hun persoonlijke moed en gewetensvolle houding spreken mij zeer aan.

Scène uit
Michael Verhoevens
Die Weisse Rose.

ALS U MORGEN EEN HISTORISCH ONDERZOEK ZOU MOGEN STARTEN, WAAROVER ZOU DIT DAN GAAN EN WAAROM?

De geschiedenis van Nederland onder de Duitse bezetting. Mijn wetenschappelijke belangstelling begon met de Tweede Wereldoorlog: de vraag hoe en waarom dit allemaal mogelijk is geweest.

DENKT U DAT DE HISTORISCHE CANON NUT HEEFT VOOR HET GESCHIEDENISONDERWIJS?

De canon heeft maar betrekkelijk zin. Een kapstok gebruiken bij het geschiedenisonderwijs is nuttig, maar het gaat erom wie wat op deze kapstok ophangt. Met andere woorden: het keurslijf van tijdvakken en een veronderstelde nationale identiteit met een galerij van zogenaamde hoogtepunten en helden is dodelijk voor het onderwijs. Het is bedacht door mensen met een politieke boodschap. De geschiedwetenschap moet niet alleen zoveel mogelijk waardevrij zijn, maar moet ook op zoek zijn naar onverwachte onderwerpen en thema's die de leerlingen aanspreken.

KUNT U ZICH NOG VEEL HERINNEREN VAN DE GESCHIEDENIS-LESSEN OP SCHOOL?

Meer dan de geschiedenislessen maakten de kunstlessen in het Stedelijk Museum op de lagere school indruk. Daar werd voor mij een nieuwe wereld geopend. Mijn leraar geschiedenis op de middelbare school beoordeelde mijn werkstuk over de Cobra-beweging met een acht, maar voegde eraan toe dat ik me net zo goed met de 'even rabiate' NSB had kunnen bezighouden.

WAT IS VOLGENS U HET BELANGRIJKSTE IN HET GESCHIEDENISONDERWIJS?

Naast grondige feitenkennis die natuurlijk noodzakelijk is, gaat het erom de historische gebeurtenissen in een zinvol verband te plaatsen. Het gaat om het zien van de samenhang tussen microniveau en macroniveau, met andere woorden: individuele ervaringen verbinden met structuren en processen en andersom.

WAT IS UW MEEST DIERBARE BEZIT DAT OOK HISTORISCHE WAARDE HEEFT?

De boeken die mijn grootvader mij gaf – hij werkte bij uitgeverij Meulenhoff als hoofd Duitse boeken. Ze waren nog gedrukt in gotische letters: het verzaamd werk van Friedrich Schiller, Johann Wolfgang von Goethe en anderen.

WELKE HISTORISCHE PERSOON SPREEKT U HET MEESTE AAN?

Hoewel alle historische personen mij even lief zijn, maak ik even een uitzondering voor de verzetsstrijder en kunstenaar Gerrit van der Veen die een nieuwe biografie verdient. In hem komt een aantal lijnen van de Duitse bezetting van Nederland en de morele dilemma's die daarbij horen samen. Geschiedenis is ook laten zien voor welke keuzes mensen hebben gestaan. En dat geldt ook voor Václav Havel, de Tsjecho-Slowaakse schrijver en dissident die zich tijdens de Koude Oorlog onder moeilijke omstandigheden tegen het communisme verzette en na de val van de Berlijnse Muur als intellectueel zijn verantwoordelijkheid nam door president te worden. Theorie en praktijk vallen bij hem samen.

WELKE HISTORISCHE STUDIE OF WELKE HISTORISCHE ROMAN MAAKTE DE MEESTE INDRUK OP U? Kanttekeningen bij Hitler van Sebastian Haffner. Ik las het essay in 1979 in de Nederlandse vertaling. Het boek is volgens mij onovertroffen, kernachtig en heeft een verfrissende blik op het fenomeen Hitler – iets waarop menig biograaf stukgelopen is.

KENT U EEN HISTORISCHE PERSOON DIE OP U LIJKT OF WAAR U UZELF MEE ZOU DURVEN VERGELIJKEN?

De Britse historicus Timothy Garton Ash is in zijn essays en boeken voor mij een voorbeeld, waaraan ik niet kan tippen. Als analyticus en ooggetuige heeft hij de geschiedenis van Duitsland en Oost-Europa inzichtelijker gemaakt.

WAT IS DE MEEST RECENTE 'HISTORISCHE SENSATIE' DIE U HEEFT GEHAD?

Het concentratiekamp Buchenwald bij Weimar in Duitsland. Het bezoek aan dit kamp een aantal jaren geleden heeft diepe indruk op mij gemaakt en heeft mij nog een keer laten zien tot welke systematische waanzin mensen in staat zijn.

WAT IS VOOR U EEN BELANGRIJKE LIEU DE MÉMOIRE?

De Hollandsche Schouwburg in Amsterdam. Het is de plaats waar vanaf juli 1942 tienduizenden Joden bijeen werden gebracht om vervolgens gedeporteerd te worden, maar het is ook de plaats waar honderden kleine kinderen uit de crèche aan de overkant van de straat zijn gered.

HOE VINDT U DAT GESCHIEDENISONDERWIJS AAN EEN MIDDELBARE SCHOOL MOET WORDEN GEDOCEERD?

Geschiedenisonderwijs moet meeslepend en vol spannende verhalen gebracht worden en zou inzicht en overzicht moeten geven. Bovendien moet het een zinvol en duidelijk geheel zijn met lijnen naar de actualiteit. Geschiedenis is niet een vak om te stampen, maar is een menswetenschap die levendig aan de leerlingen overgebracht moet worden. Waar detail en overzicht, individu en context, moeten samenkomen. Goedkope anekdotes en prietpraat moeten vermeden worden. ■

De ingang van het voormalig concentratiekamp Buchenwald.

Links: Goethe in the Roman Campagna, Johann Heinrich Tischbein, 1787, Städel-Museum Frankfurt am Main.